

- Зменшився обсяг талії з 72,4 см до 71,8 см.
- Зменшився обсяг стегон з 94,4 см до 93,8 см.
- Збільшилась округлість плечей на 0,3 см.

2. Виявлено покращення стану серцево-судинної системи: ЧСС у спокої – зменшився з 84 уд/хв до 81 уд/хв.

3. Після проведення Гарвардського степ – тесту встановлено підвищення загальної працездатності на початку семестру 60,3 наприкінці 63,1 ум/од.

Таким чином проведений аналіз літературних джерел, а також результатів дослідження дав змогу встановити, що застосування комплексів оздоровчо-дихальної гімнастики за вище наведеної методикою позитивно впливає на фізичний розвиток і стан здоров'я молоді з захворюваннями органів дихання.

Для вирішення даної проблеми слід розширити і доповнити запропоновану методику, збільшити кількість досліджуваних студентів не тільки з цими вадами здоров'я, а і з іншими вадами здоров'я.

Література:

1. Беш Л.В. Бронхіальна астма у підлітків. Львів ЛДФК: Атлас – 1998. – 175 с.
2. Ботя В.; Шерман Ф. Рекомендации страдающим заболеваниями органов дыхания. – Кишенёв. – 1990. – 60 с.
3. Івасик Н. Методика поєднання постурального дренажу та маніпуляційних втручань при лікуванні дітей, хворих на бронхіальну астму. // Молода спортивна наука України. : Збірник наукових статей з галузі спортивної культури та спорту. – Львів: ЛДФК, 20020. - випуск 6. – Т. 2. – С.321-326.
4. Кокосов А.Н., Стрельцова Э.В. Лечебная физическая культура в реабилитации больных с заболеваниями легких. – изд. 2 –е, переработано и дополнено. – Ленинград: Медицина – 1987. – 144 с.
5. Щетинин М. Дыхательная гимнастика Стрельниковой. – Москва: Физкультура и спорт. – 1999. – 166 с.

Коляда І.А., Бабюх В.

ПЕРІОДИЧНА СПАДЩИНА М.П.ДРАГОМАНОВА

М.П. Драгоманов – людина різнобічних наукових зацікавлень і спрямувань, широкого діапазону практичної дії, чиє перо весь час служило боротьбі проти політичної і духовної тиранії; проти вузьких кастових інтересів чи невігластва; фольклорист європейського рівня; оригінальний літературний критик та історик рідного письменства; соціолог і політолог; глибокий фахівець з історії античності і Середньовіччя. Блискучий публіцист, громадський діяч і кореспондент десятків періодичних видань і сотень співвітчизників та зарубіжних вчених.

В основі його невтомного творчого і громадського життя було слово, звернене як до прихильників, так і до опонентів – у сотнях статей, наукових розвідок, листів. “Він не написав ані одного слова, котре б не відносилось до живих людей, до живих обставин і до тих питань, котрі так чи інакше порушують думки і чуття оточуючої його громади”. [5.с. 27]

Життя і творчість Михайла Петровича Драгоманова були об'єктами наукових досліджень одразу після його смерті. М.Павлик, його найближчий друг, в 1896 р. у Львові видає книгу “М.П. Драгоманов 1841-1895. Його ювілей, смерть, автобіографія і список творів”. Пізніше виходять статті та монографії українських і радянських вчених (Заславський Д. і Романченко І., Куца О. та ін.), що розкривають окремі віхи його творчості. Але, здебільшого, це загальні роботи, які присвячені життю та найбільш відомим працям М. Драгоманова (“Драгоманов М.П. Вибране”. – К., 1991; Федченко М.П. “Михайло Драгоманов. Життя і творчість”, К., 1991 та ін.). І хоча досить великим був його внесок у розвиток української публіцистики, саме ця проблема залишається мало дослідженою. Тому наша стаття присвячена висвітленню деяких проблем періодичної спадщини М.П. Драгоманова.

У 60-х XIX ст. рр. спостерігається кількісний розвиток періодичних видань, який зумовлений перш за все прогресом господарства, що привело в свою чергу до тривалих структурно-політичних змін. До них належать: міграційні процеси населення; зростання суспільної мобільності; урбаністичний розвиток українських земель. І все це мало своїм наслідком активізацію суспільно-культурного життя.

Періодичні видання були не просто засобами масової інформації, вони ставали рупором політичних партій і течій, а також засобами популяризації наукових досягнень вчених.

З другої половини 60-х років XIX ст. М.П. Драгоманов стає фактичним оглядачем слов'янських проблем у “Санкт-Петербуржских ведомостях”. Тоді ж з'являються його перші статті про народну школу і освіту в Україні (“Педагогическое значение малорусского языка» 1866 р.). Ця стаття викликала полеміку з носіями монархічної ідеї – Д.Голстим, О.Ширинським-Шахматовим і, навіть, В.Шульгіним, редактором відомого “Киевлянина”.

Щоб осягнути глибину проблеми, якої він торкнувся, Михайло Драгоманов почав вивчати історію українського народу і продовжувати поглиблене вивчення історії Давнього Риму. В періодиці з'являються його наукові статті і праці: “О состоянии женщины в первом веке Римской империи”, “Вопрос об историческом значении Римской империи и Тацит” та ін.

Велике значення надавав М.П. Драгоманов питанню культури. Це була чи не єдина галузь, яку він відокремлював від загальноєвропейських процесів. Особливе місце в українській культурі займав фольклор. Більшість праць, які присвячувались культурному розвитку українського народу стосувалися живої пам'яті народу – усної поезії, бо “в ней народ становиться историком своего прошлого...”(Д.Мордовець/ рец. до “Збірника розбійницьких пісень” Арістова). У російських і українських журналах (“Вестник Европы”, “Правда”, “Літературно-науковий вісник”) виходять статті: “Малороссия в ее словесности”, “Исторические песни малорусского народа”, “Малорусские народные предания и рассказы”(К.,1876), “Нові українські пісні про громадські справи (1754 – 1880)” (Женева, 1881), “Політичні пісні українського народу XVIII – XIX ст. з увагами” (Женева, 1883, т.1; 1885, т.2). Надрукована у “Правді” стаття “Література російська, великоруська, українська і галицька” (1873) певною мірою схематизувала літературний процес, штучно виділяючи твори для простолюду від творів загальнонаціональних.[З. с.189]

Вже в 1873 р. М. Драгоманов починає відкрито протистояти самодержавству на сторінках преси. Тоді його листи журналу “Друг” сприяють перетворенню останнього на суто демократичний український орган. З того часу М. Драгоманов стає активним кореспондентом галицьких видань, не викликаючи опозицію проти себе у “Правді”, “Зорі” чи “Ділі”, але в той же час надаючи їм, і особливо революційно – демократичним виданням І.Франка, М.Павлика (“Громадський друг”, “Товариш”, “Народ”, “Життя і слово”), своїми статтями гострої соціальної злободенності.

Повернення до Києва після трирічного наукового відрядження за кордон дало можливість Драгоманову працювати в Південно-Західному відділенні Російського географічного товариства. Разом з тим він редагує газету “Киевский телеграф”, в якій виходить серія його статей, які присвячені гострим політичним темам. Саме через це Михайла Петровича звинуватили в соціалістичних поглядах (цензори переплутали слово “соціологія” із “соціалізмом”) і він емігрував за кордон.

Якщо окреслити віденсько-женивський період діяльності Драгоманова, то тут головне те, що він разом із С. Подолинським і М. Павликом налагоджують випуск спочатку альманаху “Громада” (1878–1880 рр.; 5 книг); а згодом і однойменного безцензурного журналу. Слід додати, що саме М. Драгоманов створив українську позацензурну пресу (в період, коли діяли Валуєвський циркуляр і Емський указ, коли царський уряд ополчився не лише проти політичних і державницьких виступів, але й проти культурних.) на основі передачі матеріалів, які друкувалися під псевдонімами.

Поруч із художніми творами “Лихі люди”, “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” П. Мирного, “Марія” Т. Шевченка та ін. друкується листування

В.Белінського із М. Гоголем (1880 р.) та І. Тургенева із О. Герценом, які висвітлювали тодішню політичну думку. Також видавці публікують і свої статті, які стосувалися популяризації соціалізму, який був би прийнятний українській громаді й не гнітив свободу індивіда; пропаганди федералістського принципу державотворення, широкого розповсюдження місцевого самоврядування та ін. [4. с.587]

М.Драгоманов також в Женеві на кошти промонархічної організації “Священна дружина” видавав газету “Вольное слово”, в якій друкував статті з критикою самодержавних порядків.

Якщо в 70-х рр. ХІХ ст. у статтях М.Драгоманова переважав об’єктивізм, то в 80-х рр. ХІХ ст. аргументація підсилюється емоційно-полемічним тоном.

Одним із питань, що хвилювали Драгоманова, було становище слов’ян на Балканах. Але співчуття до сербів і болгар, що були гноблені турецькою тиранією, не заважало йому бачити й негативну сторону російського панславізму. Тому виходить цикл брошур об’єднаних спільною темою (“Турки внутренние и внешние”, 1876; “Внутреннее рабство и война за освобождение”, 1877; “До чего довоевались”, 1878 та ін.) спрямованого проти російського самодержавства. Він вважав, що держава, в якій правлять чиновники і бюрократи, в якій ще існують станові привілеї, в якій недоторканою і єдиною є правляча церква і немає елементарної особистої недоторканості, така держава “не может ревностно служить делу свободы и самоуправления славянских и неславянских племён даже под Турцией” (“Турки внутренние и внешние”).[4. с.326]

Останні роки Драгоманов прожив в Софії, але на сторінках нових українських видань “Народ”, “Житте і слово” та ін. неодноразово з’являлися його статті і рецензії. Він критикує думки скептиків про інтерес народу лише до хліба, і виношує плани “зложити історію української літератури та очерк історії цивілізації на Україні”.

Публіцистична спадщина М.П.Драгоманова є величезним надбанням української держави. Це величезна джерельна база, яка дозволяє показати особливості розвитку суспільства, в тому числі українського, в другій половині ХІХ ст., висвітлює всю палітру політичних і громадських течій; збагачує українську самобутню культуру через призму фольклору, народних звичаїв та обрядів.

Використана література:

1. М.П. Федченко Михайло Драгоманов. Життя і творчість. – К., “Дніпро”, 1991;

2. Заславський Д., Романченко І. М. Драгоманов (1841-1895). Життя і літературно-дослідницька діяльність. – К., “Дніпро”, 1964;
3. О. М. Куца Драгоманов і розвиток української літератури у другій половині XIX ст. – Тернопіль, “Підручник & Посібник”, 1995;
4. М.П. Драгоманов Вибране. – К., “Либідь”, 1991;
5. М.П. Драгоманов 1841-1895. Його ювілей, смерть, автобіографія і список творів./ Зладив М. Павлик, Львів, 1896.

Кравченко А.А.

УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА В ЧАСИ ДЕНІКІНЩИНИ

Проблеми розвитку української освіти є ґрунтовною темою, якою цікавляться широкі кола науковців, як педагогів так і істориків. Особливий інтерес викликає тематика становлення національної освіти в період створення української державності, коли, власне, зароджувались та закладались основи української системи навчання та виховання. Цілий ряд науковців, серед яких Н.Агафонова, П.Дроб'язко, О.Завальнюк, М.Кукурудзяк, М.Собчинська, В.Майборода, С.Майборода, Б.Ступарик, О.Сухомлинська, Ю.Телячий, С.Філоненко, Н.Ротар та ін., в своїх працях характеризують процеси становлення української національної освіти, дають їх аналіз. Висвітлення розвитку національної освіти у 1917-1920 рр. історики традиційно поділяють на етапи та досліджують в контексті освітньої політика Центральної Ради, гетьманату П.Скоропадського та Директорії. Однак, в період владарювання на більшій частині України армії А.Денікіна велась політика, яку не можна назвати сприятливою для розвитку українських шкіл. Втім, ці школи не закрились, а виборюючи право на існування, продовжували розвиватись. Тож проблеми розвитку української освіти саме в цей період теж заслуговують на увагу.

На літо 1919 р. більшість українських середніх шкіл вже мали цілу низку досягнень. Ці школи отримали державне визнання, більшість з них мали власні приміщення, запровадили нову сітку годин, враховуючи введення нових укрінознавчих дисциплін, користувались україномовними підручниками (хоча їх і не вистачало), вже мали підготовлені україномовні педагогічні кадри і таке інше. Однак без державної підтримки новоутворені школи, що існували не більше 2-х років, почували б себе кепсько.

Та на початку осені 1919 р. більша території України опинилась під владою генерала А.Денікіна. За часів денікінщини настала реальна загроза розвитку української середньої школи. Наказом № 22 проголошувались "Основныя положенія, принятыя особым совещанием по вопросу об украинских школах", в яких говорилось “об учебных заведениях с преподаванием на малорусском